

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Торкатюк В. І., Мельник О. Ю., Курілко Л. В., Сосонна В. В., Русланова Н. Г., Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Дослідження рівня соціально-економічного розвитку є важливим засобом констатації і формалізації якісних та кількісних параметрів суспільного та економічного розвитку. Будучи за своєю суттю цілеспрямованою діяльністю зі встановлення ступеня відповідності характеру розвитку соціально-економічних процесів критеріям реалізації національних інтересів у соціально-економічній сфері та запобіганню всіляких загроз, діагностування покликане розв'язати дві найважливіші проблеми в галузі соціально-економічного розвитку будь-якої держави. *По-перше*, розкрити логіку та методологію дослідження з оцінки рівня соціально-економічного розвитку на основі аналізу системи глибинних причинно-наслідкових зв'язків її формування. *По-друге*, визначити методи та механізми, що дають можливість максимально ефективно впливати на параметри соціально-економічного розвитку та підвищувати його рівень.

Термін «діагностика» уперше з'явився в медицині. Під цим терміном розумівся метод спеціального дослідження людини з метою встановлення медичного висновку про стан її здоров'я і, в разі виявлення відхилень, визначення виду хвороби та причин її появи. Грецькою мовою термін «діагноз» означає «точно розпізнати, досліджувати, скласти думку». У медицині діагностування є частиною циклу лікувального процесу.

Діагностичні процедури можуть бути застосовані і в економіці. Якщо провести аналогію між медициною, технікою та економікою, то можна побачити, що основні етапи діагностичного методу у всіх цих сферах багато в чому схожі. Так, економічна діагностика виявляє ознаки «захворювання» економіки, вид і ступінь важкості економічної «хвороби», причини її появи. Як і у медицині й техніці, в економіці важливе значення має раннє виявлення ознак економічної «хвороби», розпізнавання причин, які її викликали. Чим точніше буде встановлений «діагноз», тим ефективнішим буде і «лікування».

Дослідження сутності поняття «економічна діагностика» серед вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів показує, що сьогодні не існує однозначного підходу до його визначення. Однак спільним для них є те, що економічна діагностика являє собою процес дослідження, який дозволяє проаналізувати результати функціонування та поточний стан об'єкту діагностики, визначити відхилення його розвитку від норми та встановити причинно-наслідкові зв'язки між проблемами та їх причинами, для вироблення ефективних заходів та перспектив розвитку.

Процес діагностики соціально-економічного розвитку може мати дослідницький, пошуковий та пізнавальний характер. Об'єктом

діагностування можуть бути різноманітні сфери соціально-економічного розвитку або їх елементи. Завданням діагностування соціально-економічного розвитку є визначення заходів, прийняття управлінських рішень, які спрямовані на удосконалення роботи всіх складових елементів системи та способів їх реалізації, усунення шкідливого впливу та відхилень критеріальних значень.

На сучасному етапі сформувалися чотири різновиди концепцій діагностики:

- аналітична концепція: передбачає систематичне оцінювання об'єкту діагностики за обраними параметрами на підставі наявних даних;
- інформаційна концепція: розглядає діагностику як систему ідентифікації проблем об'єкту дослідження, причин, що їх зумовили, з метою інформаційного забезпечення прийняття обґрунтованих управлінських рішень;
- антикризова концепція: має на увазі діагностику поточних та потенційних кризових явищ системи з метою запобігання їхньому негативному впливу на її діяльність;
- консультаційно-дорадча концепція: прирівнює систему діагностики до дорадчих інформаційних систем економічного спрямування локального типу які ґрунтуються на використанні сучасних програмних продуктів і спрямовані на виконання конкретних завдань діагностики.

Основним завданням діагностики соціально-економічного розвитку є виявлення та діагностування найбільш слабо розвинених сфер, що можуть з'явитися у майбутньому а не тільки їхнє фіксування, випереджаюче управління на основі здійснення планомірної діагностики розвитку своєчасного виявлення факторів дестабілізації, прогнозування можливих проблем, виявлення перспективних резервів соціально-економічного розвитку направлене на пошук та вибір альтернативних заходів та механізмів забезпечення соціально-економічного зростання.

Вихідні методичні принципи діагностики повинні базуватися на системному підході, структурно-функціональному та порівняльному аналізі соціально-економічного розвитку; динамічному підході до проблематики, що досліджується, урахуванню специфіки соціально-економічних відносин з використанням різних індикаторів, що характеризують як окремі сфери, так і загальний соціально-економічний розвиток.

В ракурсі розглянутих основних теоретико-методологічних аспектів діагностики соціально-економічного розвитку, вона покликана синтезувати різного роду інформацію, що базується на: виявленні особливостей, умов та передумов функціонування та розвитку соціально-економічної системи; аналізі тенденцій та факторів, що впливають на відтворювальні процеси; дослідженні зовнішнього та внутрішнього середовища й трансформаційних особливостей становлення, функціонування й розвитку соціально-економічних відносин.